

Eerlijk God vereren

P.H. van der Laan

'Alles tot meerdere eer en glorie van God'. Het stond in hanepoten gekrabbeld op inpakpapier, waaruit wat verkrumelde koekjes te voorschijn kwamen. 'Voor uw twee prinsen' had de goede gever er nog bij geschreven. Gerard-Marie was een Jezuïet, geen grote denker, meer een kleine doener. En Jezuïeten willen alles tot eer van God doen. Onze kinderen konden er de kruimels van eten.

Ook van Calvijn was de eer van God kenmerk voor zijn geloofsleven. Hij werkte dat in twee richtingen uit: héél de Bijbel en alleen die Bijbel is gezaghebbend; voor heel het mensenleven en voor alle mensen geldt dat gezag.

Leven tot eer van God is het opgegeven thema voor deze bijdrage. De woorden hebben onder de inflatie van de geschiedenis van het christendom veel geleden. Calvijn en zijn leerlingen gingen met dit motief een totaal andere kant uit dan de Jezuïetenorde. Kan het voor ons nog waarde hebben? Dan zullen we het niet bij woorden kunnen laten, maar de waarde ervan in daden laten zien. Een schijnwereld van mooie woorden is oneerlijk. Leven tot eer van God vraagt om eerlijk gedrag.

Gezamenlijke gereformeerde zede

'Een van de zwakste kanten in de Gereformeerde kerken is het gemis van een gezamenlijke christelijke levensstijl.' Dit zegt ds. E.A. de Boer in zijn boek over jongeren en kerkvervreemding (*Absalom, mijn zoon, mijn zoon*, Goes 1990). Inzake gezinsvorming, zondagsviering, uitgaansleven is er geen eensgezindheid onder ons, stelt De Boer vast. 'Het signaleren van de scherven van een gezamenlijke zede is al genoeg om nog eens alarm te slaan. (..) Als ouderen niet meer in staat zijn om duidelijke lijnen aan te geven en ieder zich beroept op eigen persoonlijke verantwoordelijkheid, dan moet ieder gezin een eenzaam gevecht leveren.' Maar dat is volgens De Boer bij voorbaat verloren, als het ene gezin dit en het andere dat goed vindt. We zouden 'de moed moeten hebben om iets van onze persoonlijke vrijheid in te leveren ten gunste van onze gezamenlijke strijd ons onbesmet van de wereld te bewaren' (bijvoorbeeld Veronica, VPRO-programma's gezamenlijk boycotten).

'Omdat het zo hoort'

Is het verlies van een gezamenlijke levensstijl inderdaad zo duidelijk? Lezersonderzoek van het Nederlands Dagblad heeft een aantal overeenkomsten in leefpatroon van vrijgemaakt-gereformeerden aangetoond. Toch komt de klacht te vaak terug om genegeerd te kunnen worden. Ook de voorgestelde oplossing duikt vaak in discussies op. Maar zolang de eensgezindheid ontbreekt, is ze alleen daarom al praktisch onuitvoerbaar.

Veranderingen in gereformeerde levensstijl hangen samen met ontwikkelingen in de samenleving. In het (vooroorlogse) tijdperk van de verzuiling waren de bevolkingsgroepen aan hun gedragscode herkenbaar. 'Omdat het zo hoort' was een erkend argument zowel binnen als buiten de kerkelijke wereld.

Nu veel sociale vanzelfsprekendheden verdwenen zijn, moeten we meer individueel keuzes maken. Het aanbod in levensstijlen is groot. Ieder maakt er iets van op persoonlijke maat. Natuurlijk zijn er nog veel overeenkomsten te zien. Toch kom jij persoonlijk meer in beeld bij de inrichting van je leven (gezin, huis, vrije tijd, scholing en ook je geloofsleven). Is dat alleen maar erg? Of is het een verandering die zowel goed als kwaad gebruikt kan worden? Wordt God geëerd door een gezamenlijke christelijke levensstijl?

Persoonlijke ervaring

Mijn opvoeding heb ik gekregen in de gereformeerde wereld van de jaren '50 en '60, in de eenheid van gezin, kerk en school. Zowel op de gymnastiekvereniging als op de muziekgroep zag ik jongeren van de kerk. Als jongen moest ik in die wereld mijn eigen keuzes gaan maken. Naar welke popmuziek luisterde je wel en welke niet? Welke (koffie)bars bezocht je wel en welke niet? Hoe ging je om met leraren en hoe zette je je in voor verenigingswerk? Waar ging je zitten in de kerk en hoe ging je er zitten?

Natuurlijk waren er uitgesproken leefregels. Maar die werden ook een kwart eeuw geleden per gezin verschillend uitgelegd. Afgaand op de voorlichting in kerk en school was er een gereformeerde levensstijl. Onchristelijk gedrag werd door het vergrootglas van diezelfde voorlichting vertekend in beeld gebracht. In het spanningsveld tussen aanpassing, schijnheiligheid en onverschilligheid moest ik m'n eigen houding vinden. Zelf heb ik nooit het gevoel gehad dat ik in de omgang met gereformeerde mensen niet leerde kiezen.

Uit eigen ervaring, later getoetst en bijgesteld, trek ik deze conclusies voor de ontwikkeling van een christelijke levensstijl:
- het naar buiten afschermen van de gereformeerde wereld biedt intern weinig bescherming;

- collectieve afspraken en vanzelfsprekendheden geven geen houvast;
- door zelf doen moet je leren keuzes maken;
- samen opgroeien met christenen is voor jong en oud een geweldige hulp;
- aangesproken worden op je geloof is het beste middel;
- een eerlijke houding voor God is beslissend.

Bijbelse levensstijl

In de Bijbel geeft de Geest ons een levensstijl mee. Het leven tot eer van God moet verlopen volgens de geboden van God, met name volgens de bekende lijst van tien. In het catechetisch onderwijs van de Reformatie kregen de bijbelse geboden een goede uitleg (onze Heidelbergse Catechismus; daarnaast ook de Grote Catechismus van Luther en ook die van Westminster). Deze uitleg van de Tien Geboden volgt de ontwikkeling van Gods openbaring. De Wet van de Sinaï wordt voor christenen van het nieuwe verbond concreet gemaakt. In het Nieuwe Testament blijkt dat de wet een dubbele functie heeft: het aanwijzen van zonde en het richtinggeven aan dankbaarheid (HC 44, antw. 115 omschrijft dat kort en krachtig). Over de hantering van de geboden in het Nieuwe Testament twee opmerkingen.

Allereerst over het negatief gebruik. Paulus stelt in zijn eerste brief aan Timoteüs dat de wet bedoeld is voor zondaars. Hij maakt er een lijst van en volgt dan precies de rij van de Tien Geboden. Overtreders van Gods Wet heten dan 'vadermoorders, hoereerders, leugenaars' e.d. (1 Tim. 1; vgl. Rom. 13). We proberen tegenwoordig duidelijk onderscheid te maken tussen mensen en hun gedrag. Je kunt gedrag afkeuren, maar de mens moet je aanvaarden. Ook Paulus is erop uit om mensen te behouden als hij hun zondig gedrag aanpakt (1 Kor. 5:5). Maar bij verharding van standpunt en gewenning aan gedrag wordt de zonde zo overheersend, dat de mens met zijn zonde een 'zondaar' wordt en als zondaar wordt afgewezen. 'Hoereerders... zullen het Koninkrijk Gods niet beërven' (1 Kor. 5; vgl. HC zondag 32, antw. 87). Wat je als mens verder ook bent, in die zonde ben je verwerpelijk voor God. In de christelijke gemeente moeten dan ook die mensen om hun gedrag gemeden worden.

Een tweede opmerking over het andere gebruik van de wet. Bij de positieve uitleg van de geboden worden niet een aantal handelingen als goed geijkt. Christenen krijgen gedragslijnen mee. De bijbelse levensstijl wordt niet vastgelegd in voorgeschreven handelingen (zoals het vijftal bij de Islam). In wisselende situaties en in verschillende stijlen moet er een gedragspatroon herkenbaar zijn.

'Echte godsdienst', zegt Jakobus, 'is dat je omkijkt naar weduwen en wezen' (Jak. 1:27). De Hebreëen-schrijver wijst op de gastvrijheid (Hebr. 13:16). Dat vraagt om openheid in eigen (gezins)leven, om letterlijke aanvaarding van anderen, om zorgzaamheid. Ik denk dat de ontwikkeling van die gedragskenmerken een achtergebleven gebied is in ons gereformeerde leven. Daar zouden we best met voorrang aan mogen werken!

Innerlijke werking van de wet

Het grote probleem onder het oude verbond met de Wet was, dat Gods volk de leefregels niet in het hart meedroeg. De HERE had uitdrukkelijk geëist dat ze zijn verbond niet tot een uitwendige besnijdenis mochten beperken. 'Besnijdt dan de voorhuid uws harten' (Deut. 10:16). David heeft moeten leren wat dat betekende (Ps. 51). Maar de 'hardheid des harten' is tot in Jezus' dagen spreekwoordelijk gebleven (Marc. 10:5).

De HERE beloofde daar in het nieuwe verbond verandering in te zullen aanbrengen. 'Ik zal mijn wet in hun binnenste brengen' (Jer. 31:33). Die belofte komt tot vervulling in de gemeente van Christus (Hebr. 9). Daar vult de Geest de harten met de liefde van Christus. Door die Geest kunnen christenen de eisen van de wet vervullen (Rom. 8:4; Gal. 6:2). Hun nieuwe leven binnenin komt naar buiten in ander gedrag.

In de Galaten-brief vinden we de bekende vergelijking tussen 'de werken van het vlees' en de 'vrucht van de Geest'. Ook hier zit diezelfde ongelijksoortigheid in de vergelijking als bij het tweërlei gebruik van de wet. Verworpen worden 'toornuitbarstingen, toverij, brasserijen' e.d. Dat zijn duidelijk aanwijsbaar slechte gedragingen. Het gaat om hele concrete voorvallen.

Daartegenover stelt Paulus de 'vrucht van de Geest'. Om te beginnen al in het enkelvoud. Die vrucht wijst hij niet zozeer aan in concreet gedrag, maar meer in eigenschappen. Hij tekent mensen naar hun innerlijk zoals dat tot uiting komt in hun relaties.

Leven door de Geest is een zaak van ongedeeld, eenvoudig en eerlijk voor God staan. Leven tot eer van God begint van binnen.

Eigenschappen met handjes

Bij Paulus' uitleg over de vrucht van de Geest is het niet nodig daar nog handen en voeten aan te geven. De innerlijke eigenschappen zijn al voorzien van handjes. Liefde, trouw, vriendelijkheid kun je niet op je eentje beleven.

Een christelijke levensstijl zal dus handen en voeten krijgen in hoe wij met mensen omgaan. Met voorschriften voor bepaalde situaties zijn we dan niet echt gediend. Niet zozeer het uiterlijke voorschrift, maar onze innerlijke houding heeft ontwikkeling nodig. Door een complex van collectieve afspraken stimuleren we christendom aan de buitenkant. We bedriegen onszelf met schijnzekerheden.

De Geest wil dat we investeren in relaties met elkaar en investeren in onszelf. Fijngevoeligheid moeten we ontwikkelen (Fil. 1:9). Probeer voor uw eigen leven maar te begrijpen wat de Here wil (Efez. 4:17). Het lijkt me dat we in ons gereformeerde leven aan de scholing in de vrucht van de Geest meer aandacht moeten geven. Het vele vormings- en toerustingswerk geeft goede aanzetten (o.a. in conflicthantering en gedragsverandering). We zullen met elkaar moeten leren om eerlijk en echt te zijn. Normen zijn natuurlijk goed. Hun uitwerking zal ook naar het gewone leven toegeschreven moeten worden. Maar niet om de gedragsregels in de groep mondeling te laten bevestigen, terwijl niemand uiting durft geven aan de persoonlijke toepassing. God wordt niet geëerd met schijnheiligheid. Hij legt eer in met mensen die zijn wil eerlijk verwerken tot eigen gehoorzaamheid.

Verwerking:

1. Wat vindt u van het verlies van eenvormigheid van levensstijl?
2. Welke ervaring hebt u met de vrucht van de Geest?
3. Schrijf de genoemde aandachtspunten voor onze levensstijl op en toets ze op hun waarde.
4. Waarom vinden we het lastig om een ander te aanvaarden, die in geloof andere keuzes maakt dan wij?